No 1905 — 1853

DE TIJD.

NOORD-HOLLANDSCHE COURANT.

Dieu et mon droit.

Deze COURANT verschijnt te AMSTERDAM, Dagelijks, behalve des Zondags. Het abonnement voor 3 maanden is *f* 5,00; voor de buitensteden *f* 6,00; franko door het geheele Rijk.
Brieven, Gelden, enz. FRANKO te adresseren aan het Bureau dezer COURANT.

VRIJDAG, 29 JULIJ.

Advertentien van *Zes* regels en daar beneden worden tegen *f* 1,00 geplaatst; meer dan *Zes* regels tegen 15 cents de regel. — Voor alle advertentien wordt bovendien 35 cents zegelregt betaald. Voor groote letters betaalt men naar de plaatsruimte meer.

AMSTERDAM, 28 Julij.

De openbare zitting der Tweede Kamer van gisteren heeft eene *interpellatie* opgeleverd, die wij aan den heer Dommer van Poldersveldt te danken hebben. De geachte vertegenwoordiger uit Nijmegen heeft verlof gevraagd om het ministerie twee vragen te mogen stellen, die beide in de tegenwoordige omstandigheden van gewigt zijn. Zij komen hierop neêr:

1° Waarom is de protestantsche heer van Hall minister van R. K. Eeredienst?

2° Welk is het doel van de zending van den heer Lightenvelt naar Rome?

Gelukkig is de poging mislukt om de interpellatie te verhinderen. De heer de Kempenaer had daartegen een grondwettig bezwaar, dat, uit de lucht gegrepen, bij de Kamer dan ook geen ingang heeft gevonden.

Tot onze verbazing heeft de heer van Hall zich bereid verklaard tot het geven van inlichtingen. Maar toen het er wel op aan kwam, om tot de beloofde ophelderingen te komen, bleek het dat de beloofde toelichting eigenlijk slechts beteekende, dat de heer van Hall niets zou of niets wilde zeggen. Intusschen de heer Dommer heeft daarom niet zonder doel bereikt. Hij heeft niet slechts de publieke aandacht gevestigd op twee punten, die de heer van Hall liefst met een diep en voortdurend stilzwijgen zou willen bedekt houden; maar hij heeft daarenboven den heer van Hall genoodzaakt te handelen juist over datgene, waarover hij onmogelijk de waarheid kan doen kennen. Hoe zeer de heer van Hall ook geneigd moest zijn, om *niets* te zeggen, was het toch onvermijdelijk, dat, zoodra hij den mond opende, al was het slechts om te verklaren, dat hij niets kon mededeelen, hij toch meer zou aan den dag brengen, dan hem aangenaam kon zijn. Inderdaad, de heer van Hall heeft meer gezegd dan hij zich misschien bewust is. Met behulp van verschillende aanduidingen, die ons van verschillende zijden zijn geworden, achten wij de weinige woorden, aan den heer van Hall ontvallen, genoegzaam, om de listen en lagen, waarin hij zich verwikkeld heeft, te ontmaskeren, en de behendige *intrigue* aan de kaak te stellen, waardoor hij zoowel het protestantsch als katholiek gedeelte der bevolking en zelfs den H. Stoel, waarmede hij onderhandelt, tracht om den tuin te leiden. Wij geven ons dat genoegen morgen. Inmiddels laten wij hier de beraadslaging van gisteren, uitvoerig, zoo als de *Grondwet* ze mededeelt, volgen, opdat onze lezers in staat zouden zijn, de zaak van nabij te bezien.

STATEN-GENERAAL.

TWEEDE KAMER.

Zitting van Woensdag, 27 Julij.

Interpellatie aan de Regering, in verband met het vraagstuk van de R. C. hierarchie.

De zitting der Tweede Kamer van heden is, in velerlei opzigt merkwaardig geweest. Wij haasten ons, daarvan aan onze lezers een zoo uitvoerig mogelijk verslag mede te deelen.

Aan de orde was eigenlijk de behandeling van eenige wetsontwerpen, waarvan wij gisteren nog even den tijd hadden, den inhoud der daarover uitgebragte eindverslagen ter kennisse onzer lezers te brengen.

Bij den aanvang der zitting vroeg evenwel de heer Dommer van Poldersveldt het woord, om aan de Kamer het verlof te vragen, om het ministerie nopens een paar punten te interpelleren.

De vragen, welke die heer tot het ministerie wenschte te rigten, waren de volgende:

1°. *Welke gronden meent de Regering er voor te hebben, om, op dit oogenblik vooral, en in bepaalde tegenspraak met het gevoelen, ontwikkeld door den heer van Hall, in de zitting der Tweede Kamer, van 27 November jl. het bestuur der zaken over de R. K. Eeredienst, tijdelijk in handen te geven van een minister die de R. K. godsdienst niet belijdt?*

En 2°. Welk is het doel der zending van den heer minister Lightenvelt naar Rome?

Den heer de Kempenaer kwam het voor, dat de Kamer niet kon toelaten, dat de *eerste* vraag werd gedaan: omdat de benoeming van Ministers bij de Grondwet geheel aan den Koning was overgelaten, zoowel als de magt, om het bestuur van Ministeriële Departementen tijdelijk aan andere Ministers op te dragen. Hij meende alzoo, dat de Kamer onbevoegd was te treden in een onderzoek, naar hetgeen gebeurd was ten gevolge van een prærogatief, uitsluitend aan de Kroon toegekend.

De heer Dommer van Poldersveldt deed daarentegen opmerken, dat de Grondwet *gelijke bescherming* waarborgt aan *alle* ingezetenen, onverschillig tot welke godsdienst zij behooren; en dat hij op grond daarvan van de Regering eenige inlichtingen wenschte te erlangen, waarom juist op *dit* oogenblik het departement voor de zaken der R. C. Eeredienst niet werd beheerd door een Katholiek, maar door een Minister, die de protestantsche eeredienst belijdt? Hij wenscht in geen opzigt inbreuk te maken op de praerogatieven van de Kroon; daarvan was dan ook geenerlei sprake; maar zijne bedoeling was, om eenvoudig voor zich zelf en voor een aanzienlijk deel des Volks inlichtingen te ontvangen omtrent eene zoo gewigtige zaak.

De heer de Kempenaer bleef persisteren bij zijn gevoelen, dat het der Kamer niet vrij stond van de Regering de redenen af te vragen, waarom deze of gene Minister met de eene of andere portefeuille was belast geworden.

De heer Storm (van Breda) verlangde te doen uitkomen, dat hij, blijkens vroegere discussiën, steeds was geweest *tegen* het behoud van Ministerien van Eeredienst. Maar indien deze Ministeriën er dan toch moesten zijn, hetgeen scheen te blijken uit de benoeming van een Minister voor de zaken der R. C. Eeredienst, hij voor zich aan het hoofd van dat departement, veel liever zag een regtschapen, braaf, eerlijk en weldenkend *Protestant*, dan een Katholiek, vervuld van verkeerde inzigten, en geneigd om de Regering in de hand te werken tot het doen van hetgeen den R. Katholieken niet aangenaam is. In hoever evenwel deze zijne algemeene beschouwing toepasselijk was op de omstandigheid, dat de heer van Hall het beheer van het departement van R. C. Eeredienst had op zich genomen, zou de spreker in het midden laten.

Daar er verschil van gevoelen bestond omtrent het verleenen van het door den heer Donker gevraagde verlof, wat de eerste vraag betrof, stelde de Voorzitter voor, daaromtrent eene stemming te doen plaats hebben.

De heer van Hoëvell verklaarde daarop, dat het hem zeer verwonderd had, dat er verlof *was gevraagd*, en nog meer, dat er quæstie bestond om dat verlof *te verleenen*. Hij wenschte toch de Vergadering in herinnering te brengen, dat eenige dagen geleden, de heer Gevers van Endegeest het ministerie had geïnterpelleerd over de bekende nota, door het *Handelsblad* gepubliceerd, en dat de Regering daarop onmiddellijk heeft geantwoord. De heer Gevers had echter zelfs geen *verlof gevraagd*, en in de Kamer werd van *weigering* niet gerept. De Spr. geloofde daarom, dat, met het oog op dit antecedent, de Kamer ook nu een verlof, dat gevraagd was, niet behoorde te weigeren.

De Voorzitter betoogde, dat de beide gevallen niet gelijk stonden; want dat de heer Gevers alleen had gevraagd de overlegging van stukken betrekkelijk een bij de Kamer ingediend wetsontwerp; terwijl de interpellatie van den heer Dommer liep over eene zaak, die niet aan de orde was gesteld, zoodat daaromtrent moest worden gehandeld, gelijk in het Reglement van Orde was voorgeschreven. (Wij vragen echter: was dan het onderwerp aan de orde, waarover de heer Gevers *zonder verlof* het Ministerie interpelleerde?).

De heer van Hoëvell verklaarde, dat zijne opmerking volstrekt niet de bedoeling had, om de wijze, waarop de Voorzitter de beraadslaging leidde, te gispen, integendeel, hij erkende dat zij billijk en onpartijdig was. Maar zijne bedoeling was alleen, om op een antecedent te wijzen, opdat het in aanmerking mogt komen bij de beoordeeling der vraag, welke thans de Kamer bezig hield.

Hoe duidelijk deze explikatie ook was, meende evenwel de Voorzitter den heer van Hoëvell te moeten vragen, of het zijne bedoeling was, om door de Kamer de vraag te doen beslissen, „*of de heer Dommer noodig had verlof te vragen?*" De heer van Hoëvell gaf nu andermaal te kennen, dat dit geenszins lag in hetgeen hij had aangemerkt, desniettemin vond de heer Wintgens aanleiding, om te betoogen, wat niemand had bestreden, namelijk: dat het Reglement van Orde voorschreef, dat men bij het doen van interpellatiën moest verlof vragen. — Had de heer Wintgens veeleer aangetoond, dat de schuld al weder ligt bij den Voorzitter, die verzuimd had bij de interpellatie van den heer Gevers, vooraf het verlof der Kamer te vragen: die spreker zou de quæstie op onpartijdiger wijs hebben behandeld.

De heer van Eck deed dit dan ook vrij goed uitkomen; want, hij meende, dat de bedoeling der aanmerking van den heer van Hoëvell alleen geweest was, om verwondering te kennen te geven daarover, dat men thans opkwam tegen het rigten van vragen aan het ministerie over eene zaak, die in het naauwste verband stond tot de wet, met betrekking waartoe de heer Gevers, *zonder verlof* en ook *zonder eenig verzet*, de ministers nu eenige dagen geleden had geïnterpelleerd. De bedoeling was blijkbaar, om door de Kamer te doen waken, dat er *gelijkheid van regt* in acht genomen werd.

De heer Hugenholtz bestreed het door den heer de Kempenaar geopperde grondwettig bezwaar. In de Kamer hadden reeds meermalen interpellatiën plaats gehad over vraagstukken van nog meer delikaten aard; bovendien geloofde hij niet, dat hier aan eenig praerogatief der kroon werd te kort gedaan. Overigens achtte hij het toestaan van het gevraagde verlof in het belang van het ministerie zelf, om te vermijden dat geene verkeerde gevolgtrekkingen uit het *niet*-toestaan werden afgeleid.

Alsnu in stemming gebragt zijnde de vraag, of aan den heer Dommer van Poldersveldt zal worden verlof gegeven tot het doen van de eerste, der door hem medegedeelde vragen aan het Ministerie, werd deze vraag met 29 tegen 18 stemmen in *bevestigenden* zin beantwoord.

Vóór hebben gestemd de heeren van Bosse, de Man, Reenders, van Voorst, Hugenholtz, van Hoëvell, Dommer, de Poorter, Jespers, Wintgens, Taets van Amerongen, Gevers, Bots, ten Cate, van der Veen, Sloet tot Oldhuis, van Foreest, Storm (Breda), Groen, van Heiden Reinestein, van Deinse, van der Poel, Westerhof, Elout, Luijben, van Eck, de Lom de Berg, Slicher van Domburg en de Voorzitter

Tegen stemden de heeren Storm van 's Gravesande, Dirks, Sander, Graaf Schimmelpenninck, van Lennep, Rochussen, Baud, Stolte, Bosscha, Hoffman, Hoekwater, de Kempenaer, Sleeswijk Vening, Rijk, Donker, de Brauw, Schimmelpenninck van der Oye en van Franck.

De heer Dommer van Poldersveldt stond alsnu op en lichtte zijne interpellatie nagenoeg volgenderwijs toe. Hij herinnerde, hoe de heer van Hall, thans Minister van Buitenlandsche Zaken, in de zitting van 27 Nov. 1852, zich met den meesten nadruk had verklaard *tegen* de waarneming eener dubbele ministeriele betrekking. De heer van Hall had toen het volgende gezegd:

„Op dit oogenblik is de Hervormde Eeredienst opgedragen aan den Minister van Finantien, en ik zal wel niet behoeven te zeggen, hoeveel werkzaamheden er aan dat departement alleen zijn verknocht. De Minister van Justitie is belast met de andere Eerediensten; wij hebben gehoord wat hem te doen staat, en, hoezeer wij met groot genoegen hebben vernomen dat hij niet opziet tegen de groote taak, die hem wacht, zullen wij echter allen levendig beseffen, *dat die taak welligt de kracht van één mensch te boven gaat.*

„Wat is nu het gevolg hiervan? Dat, daar die ministers veel andere gewigtige zaken in het hoofd hebben, het beleid van die voor hen sekondaire departementen, ook aan sekondaire ambtenaren wordt opgedragen; en dit moet noodwendig een noodlottigen invloed hebben op den gang der zaken; dit kan aanleiding geven tot gevaarlijke botsingen, — botsingen des te gevaarlijker naar mate de ligchamen, met welke men in botsing geraakt, dieper wortelen hebben in de gemoederen der ingezetenen; botsingen waarvan zelfs de mogelijkheid moet voorgekomen worden; en de beduchtheid waarvoor het in mijn oog altijd wenschelijk doet voorkomen, dat er ministers van Eeredienst tegenwoordig zijn in het ministerie. Ik zal nog andere reden aanstippen, maar om redenen, die gijlieden zult billijken, niet uitvoerig behandelen; de noodzakelijkheid van de toevoeging van de departementen van eeredienst aan andere departementen kan tot zeer moeijelijke komplikatien in het ministerie aanleiding geven, kan strekken tot groot nadeel van de behandeling der aangelegenheden, want het spreekt toch van zelf, dat ieder aan het hoofd van het Departement van Eeredienst gaarne ziet geplaatst een man, die de godsdienst belijdt waarnaar het departement zich noemt, aan welks hoofd hij staat; en er zal dus in het Kabinet een Minister, omdat hij ook tevens belast zal moeten zijn met de zaken, de eeredienst betreffende, gekozen worden, die welligt minder geschikt is voor de belangrijke zaken van het hoofdministerie dat hem is opgedragen.

En iets verder zeide de heer van Hall:

„Het zou een hoogst wenschelijke zaak wezen, wanneer men er toe kon geraken, om weder een afzonderlijk minister aan het hoofd van deze departementen te stellen, die de belangen van zijn departement kon voorstaan, — die niet zou zijn een beheerscher van het geloof, maar die de belangen daarvan in het Kabinet kon voorstaan: en ik geloof dat die voorzorg hoofdzakelijk is bij eene godsdienstige natie als de onze."

In lijnregte strijd met deze woorden, bekleedde nu de heer van Hall tijdelijk twee ministeriële waardigheden, waarbij opmerkelijk was, dat hij, als Protestant, op zich had genomen het beheer van het dept. voor de Zaken van de R. C. Eeredienst. Aanvankelijk had de Spr. het voornemen niet, om deze zaak te bespreken; maar hij moest bekennen, zeer in zijne verwachting te zijn bedrogen geworden. Hij en velen met hem hadden, in den gegeven stand van zaken, toch verwacht, dat het Ministerie *ongevraagd* de inlichtingen zou hebben gegeven, die hij zich thans verpligt zag te vragen. Maar dat is niet geschied, en nu de leden vernomen hebben, dat het voorloopig verslag over de wet op de Kerkgenootschappen aan de Regering is verzonden, meende spr. niet langer te mogen zwijgen. Het kwam hem voor, dat tegen eene daad, als waarop hij doelde, gegronde klagten konden worden ingebragt; en dat men wel in overweging moest nemen, dat wat regt was voor den een ook behoorde regt te zijn voor den ander. Zeker achtte hij het, dat het bijna ongehoord was, dat juist in het oogenblik, waarop eene wet in behandeling was, die men teregt eene gelegenheids-wet had genoemd (omdat zij meer bepaald het doel had, de geruststelling van de gemoederen, die zich verontrust hadden), dat juist in dat oogenblik, waarin toch ook in den boezem van den Ministerraad over deze zaak moet zijn gehandeld, *niemand* in dezen Ministerraad aanwezig was, om er de belangen van de Roomsch-Katholieken te vertegenwoordigen.

De spreker zou zich niet begeven op het terrein van onderstellingen. Anders zou hij verklaren dat hij stellig meende

te weten, dat de Regering zelve overtuigd is van hare verkeerde handelwijs; want dat zij alle mogelijke pogingen had aangewend, om een persoon te vinden, die zich de benoeming van Minister voor de Zaken der R. C. Eeredienst zou laten welgevallen; maar dat al de aanzoeken daartoe waren afgestuit, en dat de Regering geen Katholiek in Nederland heeft kunnen vinden, die de verantwoordelijkheid op zich heeft durven nemen, om de bewuste wetsvoordragt, zooals zij daar ligt, te verdedigen. Daargelaten of dit feit waar is: steeds zal het, naar Spr. meening, noodzakelijk zijn, dat daaromtrent opheldering worde gegeven. En dit meende de spreker met des te meer regt te mogen vergen, omdat de tegenwoordige Regering getoond had de publiciteit niet te schroomen, daar zij zelfs zóó ver is gegaan van de gewone, diplomatieke vormen voorbij te zien, om publiek te maken wat voor publiciteit niet bestemd was. Daarom kon hij niet verwachten, dat de Regering er thans bezwaar in zou zien, om, omtrent de door hem gedane vragen, de meest volledige inlichtingen te geven.

Dat was nagenoeg de hoofdinhoud van de toelichting, door den heer Dommer gegeven, omtrent de strekking van zijne *eerste* vraag; en toen die heer dat te kennen gaf, deed de Voorzitter opmerken, dat de heer Dommer zich eigenlijk had behooren te bepalen tot de toelichting van zijne *tweede* vraag; omdat ten aanzien van de *eerste* reeds eene beslissing was genomen.

Op de verklaring van den heer van Hall, dat hij, nu de Kamer toch omtrent de *eerste* vraag het verlof had verleend, geen bezwaar zag, om dat ook ten aanzien van de *tweede* vraag te doen, besloot de Kamer dienovereenkomstig.

Voorts verklaarde de heer van Hall zich bereid, onmiddellijk de gevraagde inlichtingen te geven.

Te dien einde stond de heer van Hall, *Minister van Buitenlandsche Zaken, tijdelijk belast met het departement voor de Zaken van de R. K. Eeredienst*, op, en verklaarde, dat naar zijne opvatting de Kamer niet bepaaldelijk had beslist de quæstie: in hoever de eerste vraag aan *de Regering* kon worden gedaan? Hij nam het votum der Kamer dan ook in dien zin op, dat zij haar verlangen te kennen heeft gegeven, om te vernemen wat de Regering *in staat zal zijn*, omtrent deze *eerste* vraag te zeggen. En in deze opvatting moest hij in de allereerste plaats den heer Dommer van Poldersveldt daarvoor dank zeggen, dat hij hem herinnerd had aan 't geen hij bij eene vroegere gelegenheid had gezegd. Hij moest dan ook verklaren, *niets terug te nemen* van die gezegden, en altijd blijven gelooven, *dat de zamenvoeging van de ministeriën van Eeredienst met andere departementen, eene verkeerde zaak was.* Dat dit ook het gevoelen was van het ministerie, was daaruit gebleken, dat het dadelijk aan den Koning heeft voorgesteld een minister te benoemen voor het dep. van R. K. Eeredienst; en zoo er voor de Hervormde en andere Eerediensten nog geen minister is benoemd, het is alleen omdat men, tot de vervulling van deze betrekking, nog geen geschikt persoon heeft kunnen vinden.

Wat de eerste vraag zelve betreft: „welke gronden *de Regering* zelve meent te hebben, enz," hij moest verklaren dat *de Regering* geene gronden kan gehad hebben, omdat het *de Koning* is, die ministers benoemt; en hij geloofde niet, dat iemand in deze Vergadering van den Koning eenige rekenschap zou willen vragen. Het geheele ministerie was echter, collegialiter, aansprakelijk voor hetgeen geschiedde. Het ministerie voor de zaken der R. C. Eeredienst bezit aan zijn hoofd een afzonderlijk minister; die minister is tijdelijk afwezig, en gedurende die tijdelijke afwezigheid kwam het aan het ministerie niet noodzakelijk voor, om een minister te hebben voor dat departement, belijdende een bepaalde godsdienst, en dit te minder, daar dit ministerie, ten gevolge van omstandigheden, die het thans niet noodig scheen uit een te zetten, zeer weinige werkzaamheden had. Geen Katholiek, meende de heer van Hall, zou dan ook kunnen klagen over het tegenwoordig beheer van de zaken der R. K. Eeredienst. De mannen, die het tegenwoordig ministerie uitmaken, toonden ook daarin dat zij nog altijd zijn, wat zij altijd waren: *mannen, die geen onderscheid kennen, en verdraagzaamheid jegens alle godsdiensten aan den dag leggen.*

Zou de Kamer, aldus vroeg de heer van Hall vervolgens nu verlangen, dat de Regering hier de gronden uiteen zette, waarom de portefeuille van de R. C. Eeredienst tijdelijk aan geen Katholiek was opgedragen? Dat kon, naar zijne meening, de bedoeling der Kamer niet zijn: in die Vergadering kwam onderscheid van godsdienst niet te pas. Hij moge, als lid der Vergadering, in der tijd zijne eigene beschouwingen hebben medegedeeld; maar als Minister moest hij blijven weigeren, verdere inlichtingen te geven, die op grond van art. 89 der Grondwet, strijdig zouden kunnen worden geoordeeld met het belang van het Rijk.

Wat de *tweede* vraag betreft, moest hij in overweging geven, of er wel quæstie van zijn kon, om in deze Vergadering te spreken over diplomatieke onderhandelingen, *vóór dat zij afgeloopen waren?* Wat de hoofdzaak betreft wilde hij echter gaarne verklaren, dat de heer Lightenvelt — nog altijd het hoofd van het dep. van de R. C. Eeredienst — naar Rome was vertrokken: *om te zorgen dat de Paus geen verkeerden indruk zou ontvangen omtrent het wets-ontwerp aan deze Kamer aangeboden.*" Hij zou er geen enkel woord meer bijvoegen.

De heer Dommer van Poldersveldt dankt den Minister voor de dadelijk gegeven inlichtingen, ofschoon die in zeer geringe mate hebben opgehelderd datgene wat hij door het doen der interpellatie verlangde te vernemen. Hij meent een enkel woord op het door den minister gesprokene te moeten antwoorden. De Minister is teruggekomen op de grondwettige quæstie en heeft mede van de prærogatieven der Kroon gewag gemaakt. Spr. zal niet in het minste aan die prærogatieven te kort doen. Dit is volstrekt zijne bedoeling niet. Maar wij hebben een verantwoordelijk ministerie, en de Kamer heeft regt daarvan inlichtingen te vragen. De Minister heeft gezegd, dat geen Katholiek te klagen heeft over zijn beheer. Dat is ook niet gezegd. Maar men heeft alleen gewezen op hetgeen de Minister vroeger als lid der Tweede Kamer gezegd heeft over de verhouding tusschen het behouden der Departementen van Eerediensten en de belangen der verschillende gezindheden. Spr. was vroeger van oordeel dat de Depart. van Eerediensten niet noodig waren en veilig hadden kunnen worden opgeheven. Maar zoo als de zaken thans staan, en er eene wet is aangeboden betrekkelijk de kerkgenootschappen, nu is er wel degelijk een Minister voor de zaken der R. K. Eeredienst noodig. Wat betreft het antwoord op de tweede vraag, gelooft hij dat er niemand in het land is, die het niet vreemd zal vinden, dat op het oogenblik van het aanbieden en bekend worden van dergelijk wetsontwerp, waarbij de regering eigenmagtig eene grenslijn trekt tusschen de kerk en den staat, dat men op dat oogenblik diplomatieke onderhandelingen aanvangt en den Minister voor de Zaken der Roomsch Katholieke Eeredienst naar Rome zendt, om die onderhandelingen te voeren. Het gevolg van die zending is geweest, dat men algemeen heeft gezegd, dat die Minister een tegenstander van het voorgedragen wets-ontwerp is, dat hij hetzelve tot het laatste oogenblik heeft bestreden, dat hij uit dien hoofde niet hier te lande gebleven is, en dat hij de verantwoordelijkheid van het ontwerp niet wenschte te dragen. Is nu die onderstelling, die men algemeen vernam, waar of niet waar? Stemt zij met de waarheid overeen, dan zou die zending niet veel beteekenen. Had men eene diplomatieke zending werkelijk op het oog, dan had die veeleer vóór de aanbieding van het ontwerp moeten plaats hebben. Zij was in de gegevene omstandigheden zoo zonderling, dat Spr. zich verpligt geacht heeft daarover inlichtingen te vragen.

De heer Storm zegt, dat hij bij eene vorige gelegenheid zich tegen het behoud van de ministerien voor de Eeredienst heeft verklaard, en dat hij er toen heeft bijgevoegd, dat zoo zij moesten blijven bestaan, dat hij dan liever aan het hoofd van het depart. voor de zaken der R. K. Eeredienst geplaatst zag een regtvaardig, eerlijk en verdraagzaam Protestant dan een zoodanig Katholiek, zoo als zich verscheidene hebben opgedaan, die het gouvernement op een dwaalspoor brengen, hetgeen noodlottige gevolgen kan veroorzaken, en te weeg gebragt heeft. Hij behoeft slechts te wijzen op het *Collegium Philosophicum*, dat onder het beheer van een R. K. minister werd tot stand gebragt en zoovele noodlottige gevolgen na zich gesleept heeft. Sprekers zienswijze, dat er volstrekt geene ministers voor de Eerediensten gevorderd worden, steunt daarop, dat de ministers zich volstrekt met geene godsdienstige zaken te bemoeijen hebben, en hunne taak zich alzoo slechts tot weinige administratieve bezigheden bepaalt. Maar te regt heeft de vorige spr. opgemerkt, dat, wanneer er eene wet wordt aangeboden, die op het gebied der kerkgenootschappen treedt en die met de leerstellingen der R. K. in verband staat, er dan andere beschouwingen in aanmerking komen, en dat het meer wenschelijk moet worden geacht, dat iemand die de Katholieke gezindheid belijdt, aan het hoofd gesteld worde, dan een minister, die met hare belangen minder bekend is.

De heer Groen van Prinsterer merkt op, dat de afgevaardigde, die de interpellatie gedaan heeft, van de veronderstelling is uitgegaan, dat de heer Lightenvelt van het begin af dat er sprake was van de aanbieding der bedoelde wet tot zijn vertrek toe een verklaarde tegenstander van die wet geweest is en uit dien hoofde naar Rome vertrokken is. Dergelijke onderstelling bevreemdt hem. Zoo dit toch eene waarheid ware, zou dan een verantwoordelijk Minister er niet tegen opkomen om zich op zoodanige wijs te laten verwijderen en zich daardoor aan alle verantwoordelijkheid te onttrekken. Spr. kan dit niet aannemen. Als de heer Lightenvelt zoo tegen de wet gestemd was, dan had hij zijn ontslag kunnen en moeten vragen en het zelfs des noods hebben ingezonden. Dat zou met de usantiën van een konstitutionneel Gouvernement overeenkomen. Dat had men van een opregt en eerlijk man als de heer Lightenvelt dan mogen verwachten.

De heer van Hoëvell was verwonderd dat de Minister van Buitenlandsche Zaken dadelijk bereid was op zulke teedere vragen als er gedaan werden te antwoorden. Na het bekomen antwoord is die verwondering echter verdwenen, *want eigenlijk heeft de minister geen antwoord gegeven.* De Minister heeft zich op het Koninklijk prerogatief beroepen, het stond den Koning vrij Ministers te benoemen en ze tijdelijk aan het hoofd van eenig Departement te plaatsen. Spr. zal dit niet ontkennen. Maar hij neemt de vrijheid eene bedenking te opperen, namelijk of een zoodanig koninklijk besluit, waarbij het beheer over de R. K. Eeredienst tijdelijk aan den Minister van Buitenl. Zaken is opgedragen, niet is gecontrasigneerd? Dit zal zeker het geval zijn en is dit zoo, dan heeft de Kamer ook het regt aan dien Minister ophelderingen te vragen; want anders zou de verantwoordelijkheid voor de besluiten, het contraseign en het regt der Kamer om ophelderingen te vragen niets beteekenen. Hij meent dus het blanketsel, waarachter zich de Minister heeft geplaatst, te hebben weggetrokken door op het kontraseign te wijzen. Voor het overige zal hij zich in deze diskussie niet mengen. Alleen mogt hij zeggen, akte te hebben genomen van het antwoord des Ministers op de tweede vraag, dat namelijk de heer Lightenveldt naar Rome is vertrokken *om voor te komen, dat er verkeerde indrukken bij den Paus zouden ontstaan over de wet, die hier in behandeling zou komen.*

De Minister van Buitenlandsche Zaken zal zich houden aan de eigenlijke diskussie en zijner zijds trachten, dat zij zich niet tot andere punten uitstrekt. Wat de eerste vraag betreft, heeft hij zich niet verscholen achter het praerogatief des Konings om daardoor eenige verantwoordelijkheid te ontgaan. Integendeel, hij erkent volmondig dat de Minister die een besluit contrasigneert daarvoor geheel verantwoordelijk is. Zoo er iets strijdigs met de Grondwet mogt zijn in eene tijdelijke opdragt van eene Ministeriële betrekking aan een anderen Minister, dan kon men gerust den Minister, die zich daarmede belast heeft, aanspreken. Maar wat hij gezegd heeft, was gegrond op de inrigting der vraag. Die vraag luidde: „welke gronden de *Regering* had enz." Daarop heeft hij geantwoord, dat het woord *Regering* zich eigenlijk oploste in het regt des *Konings*, om Ministers te benoemen hetzij definitief, hetzij tijdelijk. Wat nu de tweede vraag aangaat mag de laatste Spr. gerust akte nemen van hetgeen hij gezegd heeft, maar dan moet het antwoord ook juist opgenomen worden. Hij heeft niet gezegd, dat de reis strekte om den Paus gerust te stellen, maar alleen om alle ongunstige of verkeerde indrukken weg te nemen, waarin de Paus door de aanbieding der wet kon worden gebragt. Ook voor het overige zal de Minister de sprekers niet volgen op het terrein van de veronderstellingen. Hij zal alleen zeggen, dat er geen lid van het Ministerie iets gedaan heeft of doen zal (en dat dit ook niet geschiedt is door den heer Lightenvelt) in strijd met de loyauteit, met de innige gehechtheid en verknochtheid aan den Koning en het vaderland of met de beginselen van de ministerieele homogeniteit. In antwoord op hetgeen sommige sprekers te kennen hebben gegeven, en zonder eenige diskussie te willen vooruitloopen, moet hij te kennen geven, dat in het aanhangige wetsontwerp geene *leerstellingen* van eenige gezindheid worden behandeld; en mogten er die in gevonden worden, dan zal het aan de Kamer staan ze aan te wijzen en ze daaruit te doen verdwijnen, want dit zou zeer zeker tegen de bedoeling van de ontwerpers zijn.

De heer Dommer van Poldersveldt wilde op deze laatste woorden antwoorden. De Voorzitter merkt op, dat door de Vergadering alleen verlof gegeven is tot het behandelen van twee vragen; maar dat het voorzeker niet in de bedoeling der Vergadering kan liggen om thans de bedoelde wet in behandeling te brengen. De heer Dommer antwoordt, dat dit ook zijn voornemen niet was. Hij wenschte alleen te antwoorden op hetgeen door den Minister in het midden gebragt was. Op dat terrein verlangt hij te blijven. Zoo de Voorzitter echter meent, dat dit niet geschieden kan, dan zal hij van het woord afzien.

De diskussien werden alsnu *gesloten* verklaard.

Wij lezen in de *Nieuwe Noordbrabander:*

»Van goede zijde vernemen wij dat het eerbiedig adres van den aartsbisschop en de overige bisschoppen in Nederland aan Z. M. den Koning, een betoog tegen het ingediende wets-ontwerp tot regeling van het toezigt op de verschillende kerkgenootschappen, met veel welwillendheid ontvangen is, en dat zoowel de vorm als de daarin heerschende toon H. D. veel genoegen heeft gedaan."

»Nog verhaalde men in goed onderrigte kringen der residentie, dat de heer van Hall onmiddellijk na de ontvangst van het verslag der kommissie van rapporteurs, zijn wetsontwerp zelf zoodanig zal amenderen, dat het eene betere kans tot aanneming zou erlangen. De minister zou hiertoe te eerder overgaan, omdat hij de overtuiging heeft, dat elk amendement, uit de Kamer zelve voortspruitende, verworpen zou worden.

»Zou het waar zijn, dat de heer van Hall sedert eenige dagen merkelijk in 's Konings vertrouwen begint te dalen?"

Wij lezen in de *Grondwet:*

»Wij worden van eene geachte zijde daarop opmerkzaam gemaakt, dat in ons artikel van gister: »*de Tweede Kamer en de Dagbladen*", wat het daar vermelde feit betreft, eene onnaauwkeurigheid is geslopen. Wij haasten ons, die te herstellen.

»Door de Tweede Kamer is namelijk eenvoudig besloten: »*dat na September geen Courant een exemplaar der stukken zal kunnen erlangen.*" De vraag, of de Kamer evenwel zal blijven ontvangen de couranten, die men haar zal willen toezenden, is niet behandeld; en is dus in het midden gebleven.

»Als hoofdargument voor de beslissing, door de Tweede Kamer genomen, heeft tevens gegolden, dat het niet strookte met de waardigheid dier Kamer, om een ruilhandel tusschen couranten en parlementaire stukken aan te gaan.

»Het zal geen betoog behoeven, dat wij, ondanks deze rectificatie, waarvoor wij onzen dank betuigen, niets terug nemen van *onze eigene beschouwingen* over de gevallen beslissing; want op de zaak zelve maakt de teregtwijzing, dunkt ons, geen invloed. Dat wij overigens in deze onnaauwkeurigheid zijn vervallen, is ligt verklaarbaar, als men overweegt, dat wij het feit en de omstandigheden, die daarbij gepaard gingen, uit den aard der zake slechts hebben kunnen mededeelen, naar hetgeen wij van verschillende zijden daaromtrent hebben vernomen."

De *Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk* heeft gemeend, middelerwijl zij te 's Hage vergadert, dat zij in een adres aan den Koning dank had te betuigen voor hetgeen in den jongsten tijd verrigt is, en hare meening te zeggen over de aanhangige godsdienstige quæstie in verband tot de *verdrukkingswet.* De *Synode* heeft daaraan hare goedkeuring gehecht door eene aanprijzende omschrijving van art. 1 der wetsvoordragt. Wij achten het noodig aan dit stuk eene plaats in ons blad te moeten geven, omdat het komt van het hoogste wetgevend ligchaam der Nederlandsche Hervormde Kerk, en daarom zekere, ofschoon niet al te groote beteekenis heeft. Wij onthouden ons heden den inhoud van het synodaal adres na te pluizen. Het zal evenwel onzen lezers niet ontgaan, dat de gematigde bewoordingen, waarin het adres is gewikkeld, kwalijk verheelen, dat het synodaal dank- en smeekschrift, in plaats van in waarheid, gelijk het voorgeeft, gelijke vrijheid te vragen, eigenlijk aandringt op gelijke staatsbemoeijing in kerkelijke zaken, natuurlijk in de verwachting, dat de staatsbemoeijing, door de Sijnode steeds gewild als middel om den staat aan zich te verbinden, gelegenheid zal geven, om het der Katholieke Kerk moeijelijk te maken. Ziehier het bewuste stuk, dat aan het Nederlandsch Hervormd kerkgenootschap weinig tot eer verstrekken zou, als het waarlijk de meening harer volgelingen uitdrukte. Wij schrijven het af uit de *Kerkelijke Courant*, het officieel orgaan der Synode voornoemd:

»OFFICIELE BERIGTEN.

»De Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk heeft gearresteerd en opgezonden het onderstaand adres aan Z. M. den Koning, hetwelk zij zich haasten

ter openbare kennis te brengen in de Vaderlandsche Kerk, zijnde tevens gezonden aan den Minister voor de Zaken der Hervormde Eeredienst.

's Gravenhage, den 21 Julij 1853.

Namens de Synode,
De Secretaris,
TIMMERS VERHOEVEN.

»Sire!

»De Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk, doordrongen van dezelfde gevoelens, die in den laatsten tijd bij de Gemeenten, door haar vertegenwoordigd, zoo krachtig zich geopenbaard hebben, acht zich gelukkig aan Uwe Majesteit haren opregten dank te betuigen, dat de stem van zoo velen, die, geschokt in hun nationaal gevoel en verontrust over hunne teederste belangen, tot U. M. gesproken hebben, weêrklank heeft gevonden in uw koninklijk gemoed, — en dat de ernstige bede, in naam der gansche Vaderlandsche Kerk door onze Synodale Commissie tot Uwen troon gebragt, »dat het U. M. ten allen tijde moge behagen, de vrij- »heden en regten onzer Kerk, overeenkomstig de bepa- »lingen der Grondwet, met al de U verleende magt te »beschermen en te handhaven," — niet onverhoord is gebleven.

»Hoog waardeeren wij de ernstige begeerte, door U. M. in de jongste troonrede uitgesproken, om de nog bestaande bezwaren uit den weg te ruimen, en om aan alle kerkgenootschappen, bij het genot van gelijke bescherming, gelijke waarborgen te doen vinden voor hunne onderlinge vrijheid en zelfstandigheid. — Gelijk wij toch ter eene zijde overtuigd zijn, dat de vrijheid, door de Grondwet aan alle kerkgenootschappen verzekerd, medebrengt hun kerkelijk bestaan, overeenkomstig hunnen aard en hunne behoeften in te rigten; zoo staat het bij ons ter andere zijde niet minder vast, dat het tot het regt van 's lands regering behoort, *dat zij van eene kerkelijke regeling, die uit den aard der zaak in vele en gewigtige punten met het staatsbelang in aanraking komt, volledig kennis drage, zoo wel omdat de overeenkomst dier regeling met de orde in den Staat en de regten ook van andere kerkgenootschappen moet verzekerd zijn, — als ook omdat er kennisneming en goedkeuring van de zijde der regering moet bestaan omtrent datgene, waartoe hare medewerking wordt vereischt of verlangd.*

»Naar die beginselen is *onze kerkelijke regeling* tot stand gebragt, en wenschen wij haar onder de bescherming van U. M. te handhaven en verder te ontwikkelen. — *Diezelfde kerkelijke vrijheid*, Sire, wenschen wij *voor allen* — maar ook *voor allen binnen diezelfde grenzen*, op dat niet vroeg of laat voor eenig kerkgenootschap eene uitbreiding van magt ontsta ten koste van het regt en de belangen van anderen, tot onvermijdelijke verstoring van orde en rust in den Staat. — Met gerustheid vertrouwen wij op de wijze zorg Uwer Majesteit, dat die gelijkheid gehandhaafd worde, en elke kerkelijke aanmatiging met hare treurige gevolgen geweerd blijve.

»Is het daarbij de ernstige zucht van U. M. dat godsdienstige verdraagzaamheid, op onzen bodem sints lang inheemsch, niet verloren ga, zij houde zich verzekerd van onze gezindheid, om naar onzen heiligen pligt en in den kring onzer bevoegdheid, ter bereiking Uwer wijze en weldadige bedoelingen, naar vermogen mede te werken, opdat geene kerkelijke instellingen zoo min als verschil van belijdenis eene bron van tweedragt zijn tusschen de zonen van hetzelfde Vaderland, en de Godsdienst van Christus hare gezegende werking niet misse tot aankweeking van onderlinge verdraagzaamheid en broederliefde. — Het verlangt ons, zoodoende Gode gevende wat Gods is, tevens den Keizer te geven wat des Keizers is. — Christus, die in de veel moeijelijker vervulling van dit zijn woord ons voorging, schenke aan allen Zijnen geest, opdat allen mogen inzien wat hierin waar, wijs en betamelijk is.

»Voorts, Sire, de God Uwer en onzer vaderen zij met U, en besture en zegene Uwe pogingen, opdat tot heil des Vaderlands, en als bekrooning ook uwer dierbaarste wenschen, de rust in aller gemoederen wederkeere en eensgezindheid onder ons wone.

»Sire!

»Uwer Majesteits getrouwe onderdanen,
»De Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk,
»(W. get.) P. BOELES, President.
» TIMMERS VERHOEVEN, Secretaris
»Voor overeenkomstig afschrift,
»*De Sekretaris der Synode*,
»TIMMERS VERHOEVEN."

NIEUWOLDA, 26 Julij. Te Nieuwolda en Nieuw-Scheemda circuleert een adres aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal tegen de aanneming van het ontwerp van wet regelende het toezigt op de verschillende kerkgenootschappen. Te Nieuwolda is dusverre de teekening bijna algemeen; terwijl hetzelfde ook te Nieuw-Scheemda te denken staat. Men bepaalt zich bij de aanbieding der lijst bijna uitsluitend tot hoofden van huisgezinnen, behoorende tot de gegoede en beschaafde standen; daar men gaarne een protest tegen die wet zag in zelfstandig-protestantschen zin, als schitterend pendant van de zoo beruchte on-protestantsche beweging, wier eenige kracht in het numero bestond.

Ook bij de doopsgezinde gemeente te Nieuw-Scheemda circuleert een adres van dezelfde strekking.

(*De Noord Nederlander*).

Wij vernemen, dat het onderstaande adres door eenige aanzienlijke ingezetenen van den Bosch aan Z. M. den Koning is verzonden.

»*Aan Z. M. den Koning der Nederlanden.*

»SIRE!

»Hebben wij uit gehechtheid aan Uw doorluchtig stamhuis en aan de nationale onafhankelijkheid, uit liefde voor rust, vrede en orde, met kalme gelatenheid in de jongste dagen van angstvolle bekommering als getrouwe onderdanen gezwegen, thans worden wij hevig verontrust over onze teederste belangen, en wij achten het tijdstip genaderd, tegen het voorwerp onzer regtmatige bekommering voorziening van U. M. te smeeken.

»Door de tegenwoordige raadslieden der Kroon, is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal een ontwerp van wet aangeboden, dat het *toezigt op de onderscheidene kerkgenootschappen* moet *regelen*; — een ontwerp, wij zeggen het vrijmoedig, dat, door zijne beginselen, op de godsdienstvrijheid, door de plegtig bezworen Grondwet gewaarborgd, schrikbarenderwijze ingrijpt, en twee vijfden Uwer trouwste onderdanen in hunne dierbaarste regten aanrandt. Werd dat ontwerp tot wet verheven, het zou de onbelemmerde uitoefening van godsdienst geheel vernietigen, vooral van onze godsdienst, Sire! welker voorschriften zoo weldadig tot rust en betamelijke ondergeschiktheid opwekken; — het zou de hevigste partijschap doen ontvlammen, en Nederland, waaraan de Goddelijke Voorzienigheid jaren van vrede met geheel Europa, inwendige orde en toenemenden voorspoed schonk, aan de grootste onheilen ten prooi worden!

»Wij bezweren het Uwe Majesteit! wij zijn niet ontaard van het edel voorgeslacht. Wij wenschen vuriglijk dat het dierbaar Vaderland onder den scepter van Oranje, in zijnen luister en aanzien onder de volkeren worde gehandhaafd! Wij verlangen alleen, aan onze kinderen de dierbare panden te kunnen overmaken, die wij van onze voorouders ontvangen hebben!

»In deze ernstige en treurige gesteltenis van zaken naderen wij, ingezetenen van 's Hertogenbosch, tot Uwe Majesteit, wier grootmoedige opofferingen reeds meermalen de heerlijkste uitkomsten verworven hebben tot welzijn des lieven vaderlands; — de Voorzienigheid heeft voor Uwe Majesteit de roemvolle roeping bewaard, om de orde op zijne grondslagen te herstellen en ten eeuwigen dage te bevestigen. Neem dan, wij smeeken het Uwe Majesteit! neem het ontwerp van wet terug en handhaaf ons bij de grondwettige vrijheid van Godsdienst.

»Hetwelk doende, enz."

Wij ontvangen heden middag het *Voorloopig Verslag* van de kommissie van Rapporteurs nopens het *wets-ontwerp tot regeling van het toezigt op de kerkgenootschappen*. Wij komen nader daarop terug.

In de zitting van Woensdag, 27 Julij, zijn bij de Tweede Kamer ingekomen 46 adressen voor en 15 tegen de monsterwet.

Wij vernemen heden, dat verzonden zijn aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal adressen, gelijkluidende met dat in ons Nommer 1889 medegedeeld of daarmede overeenstemmende, uit:

Haarlem (1)	met	160	naamteekeningen.
Haarlem (2)	»	101	»
Heemstede (3)	»	40	»
[illegible]		[illegible]	

[illegible]

Te Oude Tonge staat de bevolking der Protestanten, tot die der Katholieken, als 3 : 1; de kiezers als 4 : 1 (4) zijn herkozen met 81 en 56 stemmen, de twee aftredende leden (Protestanten); voor het lid, dat, ten gevolge van vertrek naar elders, moest worden vervangen, is gekozen een Protestant met 57 stemmen; zoo dat ook wederom bij deze keuze, even als bij de vorige, de Katholieken zijn uitgesloten, en dien tengevolge onder het zevental raadsleden niet een Katholiek is.

De Protestanten schijnen zeer getrouw het wachtwoord van een notabel, doch daarom niet respectabel, ingezetene dezer gemeente te volgen, en dit wachtwoord is bij ieder te doene keuze, *wij kunnen de* PAPEN *er uit houden!!*

Zoo handelen de Protestanten!!

(1) Tweede adres.
(2) Derde adres.
(3) Tweede adres.
(4) 125 kiezers, waarvan 36 Kath.

— De burgemeesters van Breda, Rozendaal en Nispen, Zevenbergen, Klundert, Hoeven en St. Maartenspolder en Oudenbosch hebben kennis gegeven dat van wege het departement van Binnenlandsche Zaken aan hen is toegezonden een uitgewerkt plan, met uitvoerige kaarten en grondteekeningen, benevens eene nota van toelichting, betrekkelijk het ontwerp tot aanleg van eenen spoorweg van Antwerpen naar Rotterdam van de Nederl. Belgische grenzen met een zijtak van Rozendaal tot Breda, en dat die stukken, ieder voor zoo veel hunne gemeente betreft, ter sekretarie der gemeente zijn nedergelegd ter inzage van ieder belanghebbende, van heden af tot op het einde der maand Augustus.

BUITENLANDSCHE BERIGTEN.

FRANKRIJK.

PARIJS, 26 Julij. De bezorgdheid over de duurte der levensmiddelen begint te wijken, ten gevolge van de meer gunstige berigten, die aangaande den staat der gewassen uit de verschillende oorden des lands worden ontvangen.

— Behalve de geruchten van eenige arrestatiën van gewapende lieden in het Bois de Boulogne, en van eene mededeeling, die de Prins van Joinville zou gedaan hebben aan Lord Palmerston, ter zake van moordplannen tegen den Keizer is er niets nieuws.

— De heer Martinez de la Rosa is, op zijne reis naar Parijs, den 22 te Bayonne aangekomen.

MADRID, 22 Julij. Er loopen hier geruchten eener kabinetsverandering. Men zegt dat de minister van Justitie zal aftreden en door den heer Moyano worden vervangen, wiens portefeuille van openbare werken zal worden toevertrouwd aan Estevan Colantes, direkteur-generaal der posterijen.

ENGELAND.

LONDEN, 26 Julij. Men leest in de *Globe*: »De geneesheeren hebben verklaard dat Hare Majesteit van hare onpasselijkheid, de mazelen, hersteld is; het ergisteren uitgegeven bulletin omtrent den toestand der lijderes is het laatste. De natie zal in den gunstigen loop der ziekte grond vinden voor de hoop dat hare Souverein verschoond zal blijven van de gevolgen, die soms lastiger en langduriger zijn dan de ziekte zelve."

DUITSCHLAND.

KEULEN 27 Julij. De Tweede Kamer der Standen van Keur Hessen beraadslaagt thans met gesloten deuren over het ontwerp tot wijziging der konstitutie, en is reeds ver daarmede gevorderd. Het eenige artikel waarover eene hevige diskussie gevoerd is, was dat betreffende de betrekking der Katholieke Kerk tot den staat. De Katholijke leden hebben getracht dit artikel te doen schrappen of wijzigen; en toen dit mislukte, alles vijf schriftelijk tegen hetzelve geprotesteerd.

WEENEN, 25 Julij. Officiele opgaven schatten de giften voor de te bouwen kerk, ter gedachtenis der gelukkige redding des Keizers op 1,400.000 fl.

— De *Times* berigt uit Konstantinopel dd. 11 Julij, dat aan Omer Pacha bevel zou gezonden zijn om de bruggen over den Donau te vernielen.

ITALIE.

Men verneemt dat Guerazzi zich te Athene zal gaan vestigen.

STADSNIEUWS.

BURGERLIJKE STAND.

AMSTERDAM, 28 Julij.

GETROUWD (27 Julij): [illegible] met J. G. H. van Eeg[illegible] H. Bomijn Gz. met J. B. W. Adrion. — J. C. W. Ascherman, wed. met J. Gaillard, wed.

BEVALLEN (24 Julij): F. J. B. Bergendahl, geb. Gortmans, Z.

OVERLEDEN (20 Julij): A L. C. F. van Heukelom, 59 j. (23 Julij): A. Wieneke, wed. G. H. Lindeman, 77 j. — (24 Julij): B. W. Zeckendorf, 40 j. — (25 Julij): C. Lugt, Jansz., 67 j.

HANDELSBERIGTEN.

ANTWERPEN, 27 Julij. *Verfhout.* Er zijn gerealiseerd 60,000 k. Campeche Dom.

Koffij. Er zijn gedaan 1900 b. Domingo.

Granen. Stil. Eene partij Galatz is gedaan tot ƒ 6½ ent. p. 70 k. Tarwe zonder handel.

Hennep. Er zijn gedaan 547 b. Venetiaansche.

Rijst. Er zijn gedaan 1000 z. gepelde Arracan.

Ruwe Suiker. Heden zijn verkocht 986 k. blond Havana.

LONDEN, 26 Julij. *Suiker.* Met veel vraag naar W. Ind. tot volle prijzen. Er zijn gedaan 911 v. *Vreemde* zeer gezocht, doch om de hooge prijzen wordt er weinig gedaan. Zeilend zijn gedaan 452 k. wit Havana tot 28 s. voor [illegible]

burg, 990 dito blond N° $14\frac{1}{2}$-15 tot 24 s.; 680 dito N° 15 tot 23 s. 6 d.; 3866 k. N° 11 tot 21 s. 3 d. alles voor de Vereenigde Staten. *Geraffineerd.* Veel gevraagd; bruine Lompen 45 s. 6 d. a 46 s.; gemeen a fijn 46 s. 6 d. a 48 s. 6 d. Gestampte gaan grif van de hand tot vorige prijzen.

Koffij. Plantage met veel vraag, en bijna alles wat aangeboden werd, is verkocht tot volle prijzen. Opgehouden zijn 32/2 beter. Moka tot 67 s. voor middel clean geel, dat boven de waarde is.

Rijst. Ferm, maar niet levendig. In veiling zijn gedaan 1438 z. Bengal tot 11 a 11 s. 6 d. voor goed middel breukig en stoffig.

PRIJS-COURANT DER EFFECTEN.

	pCt.	27 JULIJ $4\frac{1}{2}$ u. gebl.	28 JULIJ 4 u.		gebl.
NEDERL., Werkel. Sch. à $2\frac{1}{2}$ pCt.		$63\frac{13}{16}$	$63\frac{7}{8}$	a	$63\frac{15}{16}$
Dito Dito	3	$76\frac{11}{16}$	$76\frac{11}{16}$		$76\frac{3}{4}$
Dito Dito	4	$95\frac{13}{16}$	$95\frac{13}{16}$		$95\frac{7}{8}$
O. I. Leening 1844	4	$95\frac{3}{16}$			
Amortis. Syndic.	$3\frac{1}{2}$	$94\frac{7}{8}$			
Handel-Maatschappij	$4\frac{1}{2}$	$126\frac{1}{4}$			
Aand. Rijn-Spoorweg.					
Aand. Holl. S. M.					
Obligatien					
BELGIE, Obligatien 1844					
Cert. bij de Belg. Bank.	$2\frac{1}{2}$				
Dito bij Rotsch. en Volksv		$53\frac{1}{4}$			
FRANKRIJK, Obligatien	3				
SPANJE, Nieuwe	1	$23\frac{1}{4}$	$23\frac{3}{8}$		$23\frac{1}{2}$
Dito	3		48		$48\frac{1}{8}$
Dito Binnenl. à 6/m.		$42\frac{1}{4}$	$42\frac{5}{16}$		$42\frac{3}{8}$
Coup. Bewijzen		$6\frac{5}{16}$	$6\frac{5}{16}$		$6\frac{9}{16}$
Amortisable Schuld		$7\frac{5}{16}$	$5\frac{1}{8}$		
PORTUGAL te Londen	5	$41\frac{1}{2}$			
Dito Dito	4	$38\frac{9}{16}$	$38\frac{5}{8}$		
RUSL. bij *Hope* 1798 en 1816	5	109	109		
Dito Dito 1828 en 1829		108	108		
Cert. bij d° 1831 en 1833		$98\frac{3}{8}$			
Dito	$4\frac{1}{2}$				
Dito bij *Hope*	4				
Dito bij *Stieglitz en C°.*		$92\frac{1}{2}$	$92\frac{1}{2}$		$92\frac{3}{4}$
Dito bij id. 5de Serie	4				
Cert. te Hamburg	5	$104\frac{3}{8}$			
Inschrijving in Assignat.	6				
Cert. van dito		$75\frac{5}{16}$			
POLEN, Certifikaten	4	$86\frac{1}{4}$			
Dito Aand. à fl. 500		161			
Dito met Lot. 300					
AMERIKA, Bank-Actiën		$4\frac{3}{8}$			
PRUISSEN, Aand. met Lot. R. 50 *f*					
OOSTENRIJK, Metalliek	5	$82\frac{5}{16}$	$82\frac{11}{16}$		$82\frac{7}{8}$
Dito 1847	$2\frac{1}{2}$	$42\frac{7}{16}$	$42\frac{11}{16}$		
Dito 1851	$2\frac{1}{2}$	$42\frac{3}{8}$	$42\frac{9}{16}$		$42\frac{5}{8}$
Dito 1849	5	$95\frac{3}{8}$	$95\frac{1}{4}$		$95\frac{1}{2}$
Wein. Bank bij *Goll en C°.*		$87\frac{1}{8}$			
Dito	4	$71\frac{5}{8}$			
Letter B	5	$95\frac{1}{8}$	$95\frac{3}{4}$		$95\frac{3}{8}$
Aand. met Loting 1860					
Nieuwe dito	250				
NAPELS, Cert. *Lam. en Bouwer*	5				
BRAZILIE te Londen 1824	5	$98\frac{3}{4}$			
Dito Leening 1843	5				
Dito £ 200					
PERU	$4\frac{1}{2}$	$80\frac{5}{8}$			
MEXICO, Nieuwe	3	$26\frac{11}{16}$	$26\frac{5}{8}$		
VENEZUELA à £ 100	$3\frac{1}{2}$				
GRENADA à £ 100	2	$21\frac{1}{2}$			
Dito Uitgestelde		$9\frac{3}{16}$	$9\frac{3}{16}$		$9\frac{1}{4}$
ECUADOR à £ 100		$4\frac{1}{8}$	$4\frac{1}{8}$		

Mexiko onbepaalde $26\frac{1}{2}$.

De markt was heden, onder den invloed van betere Buitenl. berigten en noteringen, over het geheel zeer willig gestemd, met veel affaire in de hoofdsoorten, zoo van Binnenl. als vreemde effekten.

Koers van het Geld: Beleening $2\frac{1}{2}$ pCt., Prolongatie $2\frac{1}{2}$ pCt. Diskonto 2 pCt.

Wisselkoers.

Parijs	2/m.	*f* $56\frac{3}{16}$	Livorno	2/m.	*f*	$39\frac{1}{2}$
„	zigt	„ $56\frac{9}{16}$	Napels			$81\frac{1}{2}$
Bordeaux	2/m.	„ $55\frac{7}{8}$	Petersburg	„	„	1,86
„	½/m.	„ $56\frac{1}{8}$	Weenen	6/w.	„	$32\frac{1}{8}$
Madrid	3/m.	„ 245	Augsburg	„	„	$35\frac{3}{8}$
Cadix	„	„ 245	Frankfort	„	„	$99\frac{1}{4}$
Seville	„	„ 242	Hamburg	2/m.	„	$35\frac{3}{8}$
Bilbao	„	„ 243	„	zigt	„	$35\frac{11}{16}$
Lissabon	„	„ $41\frac{1}{2}$	Londen	2/m	„	$11,72\frac{1}{2}$
Porto	„	„ $41\frac{1}{2}$	„	zigt	„	11,80
Genua	2/m.	„ $46\frac{1}{2}$	Rotterdam		„	½

BUITENLANDSCHE BEURZEN.

ANTWERPEN, 27 Julij. Belg. leen. $2\frac{1}{2}$ pc. $56\frac{7}{8}$, 1840/1842 $4\frac{1}{2}$ pc. [illegible], 1848 —; Spanje 1—3 pc. $22\frac{3}{8}$; Binnenl. 3 pc. $43\frac{1}{4}$; Romeinen 5 pc. —; Oostenrijk Metalliek 5 pc. $85\frac{1}{4}$.

PARIJS, 27 Julij. Fransche 3 pCt. 78.70; $4\frac{1}{2}$ pCt. 103 40; Spanje 3 pCt. Binnenl. [illegible] id. 1 pCt. $22\frac{5}{8}$; Russen $4\frac{1}{2}$ pCt. $98\frac{1}{2}$; Met. 5 pCt. $87\frac{1}{2}$.

LONDEN, 27 Julij. Cons. kont. $98\frac{3}{8}$ a —; op tijd $98\frac{3}{8}$ a —; Braz. 100 a 101; 1829/39 [illegible] a 102; 1852 99 a $99\frac{1}{2}$; Den. 3 pc. — a —; 5 pc. — a —; Ecuad. [illegible] a $5\frac{3}{4}$; Gren. $21\frac{1}{2}$ a 22; Uitgest. $9\frac{1}{8}$ a $9\frac{3}{8}$; Mexiko Nieuwe $26\frac{7}{8}$ a —; Peru $4\frac{1}{2}$ pc. N. 84 a 85; Uitgest. $58\frac{1}{2}$ a [illegible] 1822 5 pc. $118\frac{1}{2}$ a 119; (N.) $4\frac{1}{2}$ pc. 101 a $101\frac{1}{2}$; Portugal [illegible]; 4 pc. $43\frac{1}{2}$ a 44; 3 pc. — a —; Spanje 1 pc. [illegible] 3 pc. $47\frac{1}{2}$ a $47\frac{3}{4}$; Coup. cert. $6\frac{1}{4}$ a $6\frac{1}{2}$; Passive [illegible] pc. $64\frac{1}{2}$ a 65; id. 4 pc. $97\frac{1}{2}$ a 98; Venez. 37 a 38; [illegible] a 46; Wissel op Amsterdam *f* —.—; Grieken 1824 — a —; [illegible]

WEENEN, 27 Julij. Met. 5 pc. $94\frac{7}{8}$; Bank-Aktien [illegible] Wissel op Londen 10.40; Zilver $8\frac{7}{8}$.

BERLIJN, 26 Julij. Schuldbr. $3\frac{1}{2}$ pc. $93\frac{1}{4}$; Loten $142\frac{1}{2}$; Rusl. Stiegl. 4 pc. $97\frac{3}{4}$; Pools. 4 pc. $95\frac{1}{2}$; Loten fl. 500 $92\frac{1}{4}$; Oost. Met. 5 pc. $87\frac{3}{8}$; Amsterdam zigt $142\frac{1}{8}$; id. 2/m. $141\frac{5}{8}$.

HAMBURG, 26 Julij. Rusl. Cert. 5 pc. $103\frac{1}{2}$; Oost. Met. 5 pc. $93\frac{1}{4}$; Spanje 1—3 pc. $21\frac{1}{4}$; Binnenl. 3 pc. $40\frac{1}{8}$.

FRANKFORT, 27 Julij. Met. 5 pCt. 86; W. Bank-Aktiën 1602; W. Loten fl. 250, 126; Spanje 1 pCt. $23\frac{1}{16}$; id. 3 pCt. $43\frac{1}{8}$; Wissel op Weenen 110.

SCHEEPSTIJDINGEN.

BINNENGEKOMEN:

TEXEL, 27 Julij. A. P. Sandberg Jr., Alcyone, Batavia.

HELLEVOETSKUIS, 27 Julij. W. H. W. Steen, Sieke van der West, Werder.

BATAVIA, 7 Junij. Jaski, Dionysia Catharina, Amst.-Landsaat, Willem Barendsz., id.-Kernkamp, Valparaiso, id.-Kramer, Christina, id.-Schuurman, Neptunes, id.

GEPRAAIDE SCHEPEN.

Den 2den July, op ... Salatiga, kpt. Besier, v. Banjoewangie n. Amsterdam.

Den 4 Julij op 9° N. Br. en 13° W. L. [illegible] van Velthoven, van Banjoewangie [illegible] Amsterdam.

Den 9 Junij op 1° 30' N. Br. 20° 50' W. L. de Nederlandsche bark Koning Willem II.

Denzelfden dag bij bij Douvres, een schip toonende Amsterdams Collegievlag N°. 420,

Den 21 Julij bij Wight een schip, toonende Amsterdams Collegievlag N°. 916.

Den 21en Julij, op de hoogte van Goudstaart. Prins Veldmaarschalk, kapt. de Vries, v. Rott. n. Cardeff.

Den .... op 36° Z. Br., 24° O. L. Oscar 1, kapt. Gavin v. Batavia n. Totterdam.

Den 22 Julij bij Dungeness Stad Zierikzee, k. Ochtman v. Zierikzee n. Swansea en Hongkong.

RIVIER-VAART.

AMSTERDAM, 28 Julij in lading naar:

Keulen	D. Hoogewegh, Prins Emil.
„	J. van Loosen, Coln N°. 9.
Mainz	J. Bouman, Mainz N°. 9.
Urdingen & Ruhort	C. Wansing, Vrouw Geertruida.
Weesel	J. Beijer, Jonge Wilhelmina.
Heilbron	G. Heus, Janus.
Duisburg	Jh. Huverman, Elisabeth.
Dusseldorp & Neus	J. H. W. van Booven, Niederrein N°. 12
Manheim	W. Rippert, Carl van Rotteck.
Ludwighaven	P. Krol, Pauline.

AMSTERDAM, 27 Julij vertrokken:

Frankf., Coblentz en Manheim	W. Krom, Frankf. N°. 24.
Ludwighaven	J. G. Fenster, Mein Vergnugen.

Rijnhoogte ARNHEM 26 Julij 2 el 91 duim. KEULEN 27 „ 12 vt. $7\frac{1}{2}$ „

ADVERTENTIEN.

Kiezers Vereeniging DE GRONDWET.

Bij de herstemming op Dingsdag 2 Augustus 1853, voor één Lid van den Gemeenteraad van Amsterdam, worden de Kiesgeregtigden alhier herinnerd, dat door de Vereeniging wordt aanbevolen de Heer

CH. LE CHEVALIER.

Namens het Bestuur,
B. DONKER CURTIUS, *Voorzitter.*
(3110) R. DANIëL WOLTERBEEK, *Secretaris.*

De Notaris DE BRUIJN te *Grave*, zal op Zaturdag den 6 Augustus 1853, des namiddags om 3 uren, ten huize van den Heer M. Poos, te Escharen, definitief verkoopen:

DEN KOORN-, WIND en RUN-MOLEN, met **HUIS** en **TUIN**, staande en gelegen te *Escharen*, Sectie G, 190, 191 en 192.

In gebruik te aanvaarden primo November aanstaande.

Ingezet op	*f* 1800.00
en 150 hoogen	» 600.00
	f 2400.00

(3106)

(3084)

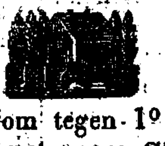

TE HUUR in Noord-Brabant,

om tegen 1° November e. k. te aanvaarden: Een **HUIS** met aanexe **STALLING** en **TUIN**, te zamen groot 29 R. 60 E., door de gunstige ligging aan de haven te *Veghel* tot de uitoefening van alle bedrijven bijzonder geschikt.

Te bevragen met *franco* brieven bij de eigenares de Wed. B. W. VAN DER HAGEN te *Veghel.*

Eene Dienstmaagd eenige jaren bij een Pastoor voor **MEID ALLEEN** gewoond hebbende, wenschte gaarne tegen November óf eerder als zoodanig geplaatst te worden, of voor het Sakristij, daar zij volkomen met het maken van Kerkegoederen teregt kan, en zij in alle opzigten van de beste getuigen voorzien is. Adres *franco* brieven, letter B, [illegible] Uitgever dezer Courant. (3111)

BELANGRIJK BERIGT.

Daar wij van goederhand vernemen, dat bij Heeren Curatoren en het plaatselijk Bestuur te Breda, plan bestaat om hunne goedkeuring en autorisatie te verleenen tot eene Uitbreiding van Onderwijs tegen September a. s., door het daarstellen eener Afzonderlijke Afdeeling voor Moderne Talen en Wetenschappen, bij onze zoo gunstig bekende Latijnsche Scholen, zoo verheugen wij ons in deze voorgenomen onderneming van den Wel-Edelen Zeer Geleerden Heer Dr. H. J. ARNOUT, Conrector, belast met het houden en opleiden der Kostleerlingen alhier, en vertrouwen wij met grond, dat hierdoor de bloei dier scholen niet alleen zal blijven bestaan, maar zelfs door deze uitbreiding aanmerkelijk toenemen; vermits voortaan niet alleen Jongelieden tot de Hoogescholen bestemd, alhier worden opgeleid, maar ook bepaald de zoodanigen, die tot de Koninklijke Academie voor Zee- en Landmagt te Breda alsmede tot die te Delft, bestemd zijn.

[illegible] verlangen zien [illegible] eerstdaags die gewenschte verandering te gemoet.

(3104) Een geacht inwoner van Breda.

STOOMBOOT-DIENST tusschen
Zierikzee en Rotterdam,

en tusschenliggende plaatsen en veeren;
DIRECTE VAART MET DE
STOOMBOOT **STAD ZIERIKZEE.**

Dagen en Uren van vertrek in de maand Augustus 1853.

Van ZIERIKZEE:				Van ROTTERDAM.			
Maandag	1,	's morg.	$10\frac{1}{2}$ u.	Maand.	1,	's morg.	2 u.
Woensd.	3,	„	$11\frac{1}{2}$ „	Dingsd.	2,	„	3 „
Vrijdag	5,	's midd.	12 „	Dond.	4,	„	$4\frac{1}{2}$ „
Zondag	7,	's morg.	$2\frac{1}{2}$ „	Zaturd.	6,	„	$5\frac{1}{2}$ „
Maand.	8,	„	3 „	Zondag	7,	„	$9\frac{1}{2}$ „
Woensd.	10,	„	4 „	Dingsd.	9,	„	$7\frac{1}{2}$ „
Vrijdag	12,	„	$5\frac{1}{2}$ „	Dond.	11,	„	$9\frac{1}{2}$ „
Zondag	14,	„	$8\frac{1}{2}$ „	Zaturd.	13,	„	10 „
Maand.	15,	„	10 „	Maand.	15,	„	2 „
Woensd.	17,	„	$11\frac{1}{2}$ „	Dingsd.	16,	„	3 „
Vrijdag	19,	„	2 „	Dond.	18,	„	4 „
Zaturd.	20,	„	$2\frac{1}{2}$ „	Vrijdag	19,	's midd.	12 „
Maand.	22,	„	$3\frac{1}{2}$ „	Zondag	21,	's morg.	6 „
Woensd.	24,	„	$4\frac{1}{2}$ „	Dingsd.	23,	„	$7\frac{1}{2}$ „
Vrijdag	26,	„	5 „	Dond.	25,	„	8 „
Zondag	28,	„	$7\frac{1}{2}$ „	Zaturd.	27,	„	10 „
[illegible]				Maand.	29,	„	2 „
Woensd.	31,	„	11 „	Dingsd.	30,	's midd.	12 „

Aanlegplaats te Rotterdam, aan het Oude Hoofd; te Dordrecht aan de Hooi-Kade.

De Goederen kunnen uiterlijk tot een half uur vóór het vertrek der boot bezorgd worden; later komende blijven dezelve tot de eerstvolgende reis liggen. (3108)

DE PILLEN VAN HOLLOWAY *zijn een voortreffelijk middel in gevallen van leverkwaal en gebrek aan spijsverteering.*

De heer Wilson welke kortelings is teruggekomen uit Bengalen, waar hij gedurende onderscheidene jaren in dienst der Oost-Indische Kompagnie was geweest, vervoegde zich onlangs ten huize van den professor Holloway en betuigde hem zijne volmaakte tevredenheid over de goede uitwerking zijner onvergelijkelijke pillen. Sedert jaren had hij aan leverziekte en gebrek aan spijsverteering geleden, welke laatstgenoemde ongesteldheid zoo sterk was, dat hij maanden lang niets dan zeer ligte spijzen kon gebruiken; geene andere middelen baatten hem, dan de pillen van Holloway, door welker gebruik hij thans volmaakt weder hersteld is.

Door het vermeerderd debiet zijn de prijzen als volgt:

Doosjes Pillen à *f* 0.90, *f* 2.10, *f* 3.30, *f* 7.75, *f* 15.50, *f* 23.50.

Potjes Zalf à *f* 0.90, *f* 2.10, *f* 3.30, *f* 8.15, *f* 15.90, *f* 23.90.

Zijn op franco aanvragen à contant te bekomen bij B. ADAMA, Apotheker, Heerengracht hoek Utrechtsche straat, N°. 22 te *Amsterdam*, bij A. P. MULDER te *Utrecht*, en bij J. STRAATMAN, hoofd-depothouder te *'s Bosch*, alsmede te *Londen*, Strand 244, *Holloway's Etablishment.* (3058)

(3094) Door J. J. ARKESTEIJN en ZOON, te *'s Hertogenbosch*, is op heden uitgegeven en te *Amsterdam*, bij hunne *Corresp.*, den Heer J. S. DE HAAS, verkrijgbaar gesteld:

NEDERLAND in 1853.

Dithyrambe, door M. OORTMAN. Prijs [illegible] *f* 0.25.

Motto. Zie! hoe goed, hoe voortreffelijk is het, waar Broeders eendragtig te zamen wonen.
Ps. CXXX. [illegible] 1.

NB. *Wordt niet in kommissie verzonden.*

Te Amsterdam, bij C. G. VAN LANGENHUYSEN, Drukker en Uitgever.